

præsentation, vil der næppe være mange, som umiddelbart kan forbinde noget med navnet Jakob Hansen. De gængse danske litteraturhistorier, jeg har konsulteret, nævner ham i det mindste ikke. Hans beskedne trykte produktion vurderes positivt i Dansk biografisk Leksikon, men trods dette – og Jul. Bomholts bind med udvalgte arbejder fra 1967 – må hans forfatterskab siges at være glemt i dag.

Om denne litterære glemsel er uberegtiget, skal ikke forsøges vurderet her. Børge Houmanns foreliggende brevudgave vil givetvis animere til en fornyet interesse for Jakob Hansens to romaner og fem novellesamlinger, men dette har næppe været hovedsigtet for udgiveren, som angiveligt har villet »uddybe billedet af Jakob Hansen og hans venskab med Martin Andersen Nexø«.

Jakob Hansen (1868-1909) var barndomsven med den lidt yngre Andersen Nexø, og – som det fremgår af dennes erindringer og den i bogen genoptrykte indledning til Hansens posthumt udgivne novellesamling »Golgatha« – med en afgørende indflydelse på hans åndelige udvikling i barndommen og ungdommen. Jakob Hansen blev 22 år gammel student (som privatist) og flyttede til København, hvor han i nogle år med alsidig, men lidet eksamensrettet kundskabstørst studerede ved universitetet, specielt sprog og litteratur. Siden opgav han universitetet, men ikke studierne, og ernærede sig ved forefaldende, hårdt fysisk arbejde jævnsides med sit forfatterskab og oversættelsesvirksomhed. De sidste ti år af sit liv led han af tuberkulose, og han døde i yderste fattigdom.

Det livslange venskab og den regelmæssige kontakt med Andersen Nexø fremgår af de 32 bevarede breve, 25 fra perioden 1889-97 og 7 fra 1905-08 (i årene omkring århundredskiftet boede

de begge i København, hvor de havde hyppig direkte forbindelse). Bortset fra 4 breve fra 1908 er Andersen Nexøs breve til Jakob Hansen derimod ikke bevaret.

Børge Houmann gengiver disse breve sammenkædet med korte, biografisk oplysende overgange og tilføjet en række uddybende realoplysninger i noteform. Herudover har han skrevet en kort indledning, som også rummer Andersen Nexøs omtalte forord til »Golgatha«. Og endelig gengiver han Jakob Hansens datters, Grete Sekker Hansens rystende erindringer om faderens dødsleje (oprindelig trykt i Tilskueren 1929).

Bogens værdi ligger klart i det nye lys, den kaster over Jakob Hansen og hans betydning for Martin Andersen Nexø, mens brevene ud fra en mere almen historisk betragtning næppe har den store interesse og anvendelighed. Isoleret betragtet må brevene nok også siges at være vel kortfattet og indforstået fremlagt, men set som et led i Børge Houmanns store forfatterskab og udgivervirksomhed om Andersen Nexø er dette en både forståelig og rimelig disposition.

Erik Strange Petersen

Hanne og Rasmus. En brevveksling om arbejdsliv, højskole og familiedannelse i 1880'ernes landbosamfund ved Bodil K. Hansen. (Gyldendal, 1982). 227 s.

Hanne og Rasmus er to gårdmandsbørn fra Rønnebæk sogn i Sydsjælland, der skriver sammen i årene 1879-85. Umiddelbart lyder det måske ikke alt for spændende, men i virkeligheden er der tale om en overordentlig interessant bog, fordi Bodil K. Hansen har forstået kunsten at udgive breve: for det første at *finde* de rigtige breve –

disse breve er virkelig velskrevne og indholdsrige og særdeles tidstypiske, i øvrigt suppleret af enkelte andre ting, bl.a. fra højskoleforstander Ernst Triers arkiv i Rigsarkivet – og for det andet at *belyse* dem i en historisk og aktuel sammenhæng. Det sidste sker specielt i en fremragende klog og gennemarbejdet indledning og efterskrift, hvor der ud fra brevene og brevskrivne på en meget overbevisende måde trækkes en række linjer op i landbosamfundets økonomiske, sociale og åndelige udvikling. Særlig klart fremtræder erhvervsstrukturens indflydelse på familiestrukturen og dermed på kønsrollemønstret, og på den givne slægtsmæssige baggrund følges udviklingen her helt op til vor situation i dag. Bogens emne i snævrere forstand er et grundvigiansk bondemiljø i en brydningstid, men i virkeligheden vides interessen således ud til at omfatte alment sociologiske problemer omkring erhvervsstruktur, familie og ikke mindst kvindens stilling i samfundet.

En lille iagttagelse skal med: udgiveren har omhyggeligt villet bevare den originale ortografi, men et faksimiletryk af et brev anbragt på omslagets bagside afslører, at det ikke altid er lykkedes, for her staves straks med g, mens det trykte brev har k!

Paul G. Ørberg

Ebbe Kløvedal Reich: *Viljen til Hanstholm. En beretning om en egns historie, en havnebys skabelse og om vilkårene for menneskelig planlægning*. Dansk Byplanlaboratorium, Skrift nr. 24. (Forlaget Vindrose, 1981). 131 s.

Hanstholm havn er blevet til ved en viljesakt – hos Jørgen Fibiger, hos mange, mange andre og hos havboerne selv. Viljen til at vise Vesterhavet, at

det altså kunne lade sig gøre, viljen til at løbe en risiko og gøre en indsats, viljen til at modstå modstand og gå videre, viljen til at ville sig selv. Det er meningen med den titel, Reich har givet sin bog. Men den rækker videre end til bare Hanstholm. Et poetisk rids af Thys historie lægges som baggrund. Teutonerhøvdingen Tevtobod hører til Reichs gamle venner; men han kender også Skt. Thøger i Vestervig og Henrik Tagesen og hans »forrædere af Thy«, der lavede bondeoprør i 1441. Han kender havets almindelige historie, fyr- og redningsvæsenets og fiskeriets med den kristne kommunisme i Vorupør, stormenes og ulykkernes, studehandelens, Missionens – og Frøstruplejrens! I centrum står dog havnen og egnen omkring Hanstholm. Udviklingen skildres fra begyndelsen i 1890'erne over havneindvielsen i 1967, færgehavnen i 1977 til et udblik, der rummer jernbane, industriområder langt ind i landet med basis for olietidens off-shore industri, saltvandsdambrug, rekreative områder, alt i planer, der nok – i al fald for øjeblikket – hænger i en tynd tråd.

Videnskab skal ingen komme og kalde det. Det ønsker Reich næppe heller. Til gengæld er det fascinerende historiefortælling, lunerig, meget personlig og ind imellem med en ironisk-kærlig distance. Det er godt gjort. Reich ville dog ikke være Reich, hvis han ikke havde nogle reichske detaljer, der enten er blevet til af ophøjet foragt for kontrollen eller som et hyggeligt drilleri for tørre historikere. På s. 13 bliver den gæve gamle augustiner Vilhelm hele to gange gjort til abbed af Æbeltoft i stedet for Æbelholt; men det *kan* naturligvis være en tyrkfejl. S. 36 placeres grundtvigianeren Peter Larsen Skræppenborg hos »de stærke jyder sydfra«, og på s. 41 er det »følgeligt«, at landets første brugsforening kom til verden i Thisted – fordi havbo-